

STATSRÅDETS
SVENSKA
SPRÅKNÄMND

Språkråd

Bästa prenumerant	3
Hur når vi fram med språket?	3
Statsrådets svenska språknämnd rekommenderar:	
Förteckning över kommunnamn.....	6
Preciseringar till Slaf 2017: Kanne och rikostorjunta, rikosentorjunta.....	7
Svensk – finskt översättarseminarium	8
Statsrådets svenska språknämnd rekommenderar:	
Obestämd form i titlar vid kontrasignering av förfordningar.....	9

Statsrådets svenska språknämnd finns på adressen

vnk.fi/sv/spraknamnden

På webbplatsen finns information om nämnden och om dess verksamhet och sammansättning. Där hittar du också alla nummer av Språkråd i pdf-format från och med Språkråd 1/2001. På webbplatsen finns dessutom nämndens rekommendationer, en länk till handboken Svenskt lagspråk i Finland (Slaf) samt mallar och ordlistor.

Frågor och initiativ till Statsrådets svenska språknämnd kan sändas per e-post.

Prenumerationer på Språkråd, adressändringar och annulleringar:
per e-post eller post. Se kontaktinformation nedan.

Språkråd distribueras i tryckt form per post och i pdf-format per e-post.

Språkråd sänds gratis till beställaren.

Redaktör: Kitty Fogelholm

Ombrytning: Anja Järvinen

Kopiering: Statsrådets kansli, upplaga 1 100 ex.

Kontaktinformation:

Statsrådets svenska språknämnd

Svenska språkenheten

PB 23, 00023 STATSRÅDET

spraknamnden@vnk.fi

BÄSTA PRENUMERANT,

detta nummer av informationsbladet Språkråd är det sista som utkommer både i pappersform och i elektronisk form. Från och med nästa nummer utkommer Språkråd enbart i elektronisk form, och tidningen får också ett nytt utseende.

Är du pappersprenumerant? För att säkerställa att du får Språkråd även i fortsättningen, ber vi dig meddela din e-postadress till Statsrådets svenska språknämnds sekreterare på adressen [spraknamnden\[at\]vnk.fi](mailto:spraknamnden[at]vnk.fi).

Språkråd kan också i fortsättningen läsas på Statsrådets svenska språknämnds webbsidor <https://vnk.fi/sv/informationsbladet-sprakrad>.

HUR NÅR VI FRAM MED SPRÅKET?

SPRÅKVÅRDSDAGEN 2019

Den 18 maj 2019 hade vi möjlighet att delta i den årliga diskussions- och fortbildningsdagen om det svenska språket, Språkvårdsdagen 2019, på vackra Hanaholmen. Dagen arrangerades nu den 27:e gången och arrangörerna var Hugo Bergroth-sällskapet, Institutet för de inhemska språken och Hanaholmen – kulturcentrum för Sverige och Finland. Hanaholmens programdirektör *Maria Romantschuk* och Hugo Bergroth-sällskapets ordförande *Henrik Huldén* önskade de cirka 160 deltagarna välkomna.

Dagens program bestod av sex intressanta föredrag under temat "Hur når vi fram med språket? Tänka, berätta, förklara". Hugo Bergroth-priset tilldelades Sydkustens Ordkonstskola som enligt motiveringarna har inspirerat barn till att leka med ord genom sin undervisning i ordkonst, sina ordkonstläger och sina turnerande utställningar. Sydkustens Ordkonstskola har verksamhet i hela södra Finland, de arbetar med både barn och vuxna och samarbetar t.ex. med skolor och bibliotek. Språksporrén tilldelades Yle X3M:s redaktörer **Simon Karlsson** och **Märta Westerlund** som enligt motiveringarna är intressanta för sin målgrupp och fångar upp svenskspråkiga unga i en krävande mediemiljö.

Språkliga rekommendationer som färskvara

Språkvårdaren **Maria Bylin** från Språkrådet i Sverige som var den första i raden av talare höll ett inlägg om *Språkliga rekommendationer som färskvara*. Språkrådet är avdelningen för språkvård inom Institutet för språk och folkminnen. Till institutets uppdrag hör att "ge råd och upplysningar i språkfrågor".

I och med att Språkrådet blev en statlig myndighet 2006 förändrades språkvårdens förhållande till allmänheten jämfört med föregångarens, Svenska språknämnden, som hade en mer direkt kontakt med fältet. För att mjuka upp sin myndighetsställning håller Språkrådet nu på med att

gå igenom och omformulera sina svar på språkvårdsfrågor i Frågelådan. Språkrådet vill komma bort från en alltför normativ hållning och hellre belysa olika alternativ i sina svar. I stället för att skriva "Det heter..." vill språkvårdarna använda "Vi rekommenderar...". Språkrådet vill ge ett förklarande svar i stället för ett normerande. Som ett konkret exempel tog Maria Bylin upp svaret på frågan "Hur bildas ett substantiv till coacha"? Svaret var att både *coaching* och *coachning* förekommer och är ungefär lika vanliga, men att Språkrådet rekommenderar *coachning*, eftersom den formen följer det svenska ordbildningsmönstret. I enlighet med sitt uppdrag arbetar Språkrådet också för att själva råden ska innehålla klickbara länkar till vidare upplysningar i ämnet.

Språkideologier förändras och normkritik och polarisering blir allt vanligare. Språkanvändningen kan ange grupptillhörighet. Som exempel tog Maria Bylin upp användningen av *en* istället för *man*. Den som använder *en* kan för någon annan signalera att personen ifråga är en "språkaktivistisk radikal feminist" medan användningen av *man* kan signalera en viss reaktionär inställning till språket i andra läger. Språkrådet iakttar och följer trender i språkbruket och frågan om *hen* är en av dem. Diskussionerna om användningen av *hen* var som livligast 2012, men är inte längre högaktuell. *Hen* har stabiliserats i allmänspråket, men inte i myndighetsspråket. I samhällsdebatten i Sverige är trenden för närvarande att sätta *personen* först för att en människa inte ska definieras enligt de omständigheter hon lever i, en *hemlös* har enligt det synsättet blivit *en person med hemlöshetsproblematik*.

Språkvårdsarbetet står också på vetenskaplig grund och följer nya språkliga trender med en blick bakåt på deras historiska bakgrund. Som exempel tog Maria Bylin upp bruket av *sin/hans* som är stätt i förändring: "De kunde inte hitta deras klassrum." Fenomenet kan kännas nytt och oroväckande, men enligt språkforskningen förekom det redan på 1700-talet. Allt förändras men det mesta har också en bakgrund och Språkrådets devis är att "Den statliga språkvården måste vara konservativ och rådgivande, men helst varken mossig eller beskäftig."

Initialförkortningar på finska och svenska

Ilkka Voimäki, översättare på riksdagen, höll ett anförande under rubriken *ELY, SOTE, SUPO – översättarens dilemma*. Det handlade alltså om initialförkortningar och i synnerhet hur de kan hanteras vid översättning från finska till svenska.

Ilkka Voimäki konstaterade att förkortningar är mycket användbara, och det inte bara för att det är roligt att leka med förkortningar och ge dem nya betydelser. Förkortningar är framför allt språkligt ekonomiska. Som exempel på förkortningar som det skulle vara svårt att klara sig utan nämnde han bland annat idrottslag, it-termer och organisationsnamn såsom Unesco, ett namn som det skulle vara väldigt otympligt att varje gång skriva ut i sin helhet. Ibland kan det ändå bli för mycket av det goda.

För det första är det inte särskilt lyckat om det är otydligt vad en förkortning står för. Det här gäller exempelvis om man plockar bokstäver ur både början, slutet och mitten av orden i ett uttryck för att få till en förkortning som bildar ett roligt ord, i värsta fall med en betydelse helt orelaterad till uttrycket. För det andra kan det vara besvärligt att veta hur man ska hantera förkortningar vid översättning.

Ilkka Voimäki listade tre strategier att ta till när man som svensköversättare stöter på en förkortning i en finsk text. 1) Använd en redan existerande svensk förkortning. 2) Om det inte redan finns en etablerad svensk förkortning, skriv ut hela det svenska namnet. 3) Om det inte finns något svenskt namn, skriv en förklarande översättning till svenska och ange inom parentes det finska namnet och den finska förkortningen. Det Ilkka Voimäki starkt avrådde från är att på eget bevåg hitta på en svensk förkortning.

Avslutningsvis tog Ilkka Voimäki upp finska förkortningar av aktuella lagstiftningsreformer och deras översättning till svenska. Det handlade om social- och hälsovårdsreformen, som redan har varit under beredning under flera regeringsperioder, och reformen av den sociala tryggheten, som ska börja beredas av den tillträdande regeringen.

Det finska namnet på social- och hälsovårdsreformen, *sosiaali- ja terveydenhuoltouudistus*, förkortades till *soteuudistus*. Förleden *sote* kunde inte ingå i det svenska namnet, eftersom det inte rekommenderas att man på svenska använder finska förkortningar. Att bilda exempelvis förkortningen *sohä* var inte heller en möjlighet, eftersom mönstret att bilda förkortningar av hela stavelser inte är allmänt förekommande i svenskan. Efter trevande försök till svenska förkortningar blev kortformen *vårdreformen*, ett namn som alltså saknar initialförkortningar.

I och med reformen av den sociala tryggheten står vi inför motsvarande problem. Det finska namnet *sosiaaliturvan uudistus* har fått förkortningen *sotu-uudistus*, men Ilkka Voimäki konstaterade att det inte finns någon orsak att hitta på en motsvarande svensk förkortning. Med hänvisning till *vårdreformen* som gott exempel listade han i stället ett antal alternativa kortformer.

Namnet *bidragsreformen* har redan använts av medierna, men ger fel bild av vad reformen gäller, eftersom den inte bara gäller bidrag. *Socialtrygghetsreformen* är korrekt i sak, men det är tveksamt om konstruktionen kan anses vara språkligt korrekt. *Trygghetsreformen* är en kortare form som bildats enligt en etablerad modell. Namnet *socialförsäkringsreformen* beskriver bäst reformens innehåll, men kan inte användas eftersom det inte motsvarar det finska namnet. Ilkka Voimäki slog därför ett slag för *trygghetsreformen*, och uppmanade oss alla att fundera vidare på möjliga kortformer av namnet på denna reform.

Myndighetsspråk – klarspråk

Maria Fremer, som jobbar med klarspråk för myndigheter på Språkinstitutet, konstaterade i sitt inlägg att hon i praktiken mest samarbetar med och ger råd åt översättare. Det svenska myndighetsspråket i Finland är huvudsakligen översatt.

Maria Fremer kunde ge några uppmuntrande siffror kring klarspråk. Till exempel resulterade Migrationsverkets omarbetade anvisningar på webben om uppehållstillstånd för studier i 80 procent färre telefonsamtal med frågor om saken. Hon fortsatte med att konstatera att klarspråk också handlar om att säga vad man menar och att inte komma med tomma löften och floskler. Hon

delade med sig ett citat ur boken *Inte så jävla krångligt!*: "Enkelt språk får dig att verka mer intelligent!" och talade om klarspråkets skönhet och värde på ett sätt som gjorde vissa i publiken lätt rörda

Det uppstod en diskussion med flera inlägg från publiken om myndighetsnamn. Maria Fremer lyfte fram Livsmedelsverket som ett positivt exempel med en snygg ny logotyp som fungerar på tre språk. Det finns tyvärr många exempel på misslyckade finska förkortningar som sedan används som myndighetens officiella namn. Ett mindre lyckat exempel är den planerade nya myndigheten Statens tillstånds- och tillsynsmyndighet med förkortningen Luova. Det står alltså *inte* för Luonnonvarakeskus, som man kanske först associerar till, utan för Valtion lupa- ja valvontaviranomainen. Naturresursinstitutet förkortas Luke. Luovas öde är nu knutet till vårdreformens framtid.

Chefen för Språkinstitutets svenska avdelning Charlotta af Hällström-Reijonen kommenterade att dåliga namn också låter ointelligenta, till exempel *Posti* inger inte respekt för organisationen. Namnvårdaren Maria Vidberg tillade att varumärken och logotyper faktiskt inte behöver vara otydliga för att fungera.

Tidigare lagstiftningsrådet vid justitieministeriet Sten Palmgren kommenterade att myndigheternas namn också har en demokratiaspekt, namnet ska informera skattebetalarna om vad deras pengar används till. Man ska också veta när man är i kontakt med en myndighet och inte till exempel ett företag.

Språket och läsning

Efter lunchen fick vi höra två föredrag om barnlitteratur och barnkultur. Under rubriken *Som en fotboll utan fötter* berättade **Mia Österlund**, docent i litteraturvetenskap vid Åbo Akademi, om språket i finlandssvensk barn- och ungdomslitteratur. Hon gav oss flera fascinerande citat ur barnböcker, där allting enligt henne kan vara tusen annorlunda. Det finns sinnebilder för det som inte är, liknelser, skapade ord, språkglädje. Språket i barnlitteratur är ofta kraftigt och mångskiftande. Och allt kan hända, till exempel fiskarnas språk kan höras (i Annika Luthers *De hemlösas stad*). Hanna Lundströms bok *Rassel prassel puss*, med

illustrationer av Maija Hurme, var ett exempel på ovanligare typ av barnlitteratur, nämligen poesi för de allra yngsta.

Sanna Sofia Vuori, barnkulturarbetare och författare, berättade om Estrids bokklubb, en webbshow där 12-åriga Estrid intervjuar författare och där också andra barn diskuterar böcker. Tanken är bl.a. att ge positiva läsförebilder. Som gäster har Estrid haft t.ex. Kaj Korkea-aho och Maria Turtschaninoff, så det gäller stora namn. Projektet började först på skoj och bakgrundstanken är att internet är den snabbaste genvägen till boken och unga läsare. Målet är att visa att barn kan göra själva bara man låter dem göra och att det ska göras så bra som för vuxna. Projektet har blivit stort och som samarbetspartner har det Hufvudstadsbladet och flera förlag både från Finland och från Sverige. Programmet har spritts i skolor, även i Sverige, och strävan är att utvidga materialet så att det blir språköverskridande och kan även användas i finska skolor.

Hur påverkas hjärnan av multitasking och störningar i arbetsmiljön? Avslutningsvis fick vi höra hjärnvetaren **Tomas Dalström**, som grundat företaget Very Important Brains AB. Föreläsningen under rubriken "Vad förstår vi?" utgick från hans bok "Din hjärna från 2008 är effektivare än den du har idag – så kan du återställa den". Tomas Dalström presenterade en grafisk modell med fem nivåer som han skapat för att visa hur hjärnan arbetar. Han konstaterade att skrivprocessen är det mest krävande som människohjärnan och arbetsminnet klarar av.

En stor del av föreläsningen ägnades åt hur hjärnan påverkas av multitasking och störande miljöer, i synnerhet mobilanvändning och öppna kontorslandskap. Prestationsförmågan sjunker i kontorslandskap, eftersom arbetsminnet kan fokusera bara på en sak i taget. I störande miljöer måste man använda hjärnan till att blockera störningar, och om fokus skiftar från den egentliga arbetsuppgiften kan det ta upp till 25 minuter att hitta fokus igen. Tomas Dalström redogjorde också för varför det är en dubbelt så svår uppgift för hjärnan att läsa på skärm än att läsa på papper. Ljuskontrasten mellan skärmen och omgivningen är en bidragande faktor, likaså skrollning, som bland annat gör att man hela tiden måste leta efter var någonsans man är i texten.

Rubriken för årets seminarium var "Hur når vi fram med språket"? Under seminariedagen belystes frågan ur olika synvinklar, och bl.a. betydelsen av klarspråk, begripliga förkortningar på myndighetsnamn och tydliga myndighetsrekommendationer behandlades. Också bildens betydelse för kommunikationen, för förståelsen, togs upp. Svaret på frågan i rubriken skulle därför kunna vara: Vi når fram med språket om vi tar hänsyn till mottagaren och anpassar språket tillräckligt bra efter mottagaren.

Maria Hägglund, Katja Koivisto, Elin Lundsten, Laura Mattsson, Sonja Tiilikainen, Ann-Marie Wikström svenska språkenheten vid statsrådets kansli

STATSRÅDETS SVENSKA SPRÅKNÄMND REKOMMENDERAR:

FÖRTECKNING ÖVER KOMMUNNAMN

Från och med den 2 april 2019 ska de som följer rekommendationerna i handboken Svenskt lagspråk i Finland (Slaf) inte längre använda den kommunförteckning som finns på sidorna 153–158 i Slaf (avsnitt 8.1.5). I stället ska den nya förteckning som finns på Språkinstitutets webbsidor användas: www.sprakinstitutet.fi/kommunnamn.

Den nya förteckningen, som också innehåller vissa rekommendationer som gäller användningen av namnen, har sammanställts av Institutet för de inhemska språken och Svenska språknämnden i Finland. Den grundar sig på en enkät som skickades ut till kommunerna i december 2018. Förteckningen och rekommendationerna uppdateras vid behov.

PRECISERINGAR TILL SLAF 2017: KANNE OCH RIKOSTORJUNTA, RIKOKSENTORJUNTA

Skriv gärna dessa preciseringar i din Slaf:

Kanne

På s. 303 i Slaf står:

Kanne

Käromål (i tvistemål), *talán* (i brottmål, inte "åtal")

Borde vara:

Kanne

Käromål; *talán*

Käromål avser de anspråk, alltså yrkanden och grunderna för dem, som kärandeparten framställer i ett tvistemål och som utgör föremålet för processen i en rättegång.

Talán har en vidare innebörd än finskans **kanne**, och kan användas om bägge parternas yrkanden (kärändens *käromål* och svarandens *svaromål*). *Talán* avser partens begäran om att domstolen i tvistemålet ska meddela en dom med ett visst innehåll, men ordet används också i ibland vidare mening om allt som parten gör i processen.

Rikostorjunta, rikoksentorjunta

På s. 389 i Slaf står:

rikostorjunta, rikoksentorjunta = *brottbekämpning*

Borde vara:

rikostorjunta = *brottbekämpning* avser förundersökningsmyndigheters åtgärder för att förhindra, avslöja eller utreda ett brott

rikoksentorjunta (**rikollisuuden ennaltaehkäisy**) = *brottförebyggande, brottsprevention* avser kriminalpolitiska åtgärder för att förebygga brottslighet

Tammerfors

Svensk finskt översättarseminarium

#kääntäjäseminaarit2019

Arrangörer / Järjestäjät:

Finlands översättar- och tolkförbund – Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto
Institutet för de inhemska språken – Kotimaisten kielten keskus

10.11.10.2019

Sista anmälningsdag är 10 september.

Viimeinen ilmoittautumispäivä 10.9.2019.

#översättarseminariet2019

Välkommen! Tervetuloa!
www.sprakinstitutet.fi/su-ru
www.sktl.fi/liitto/seminarit

Suomalais-ruotsalainen kääntäjäseminaari

Tampere

STATSRÅDETS SVENSKA SPRÅKNÄMND REKOMMENDERAR: OBESTÄMD FORM I TITLAR VID KONTRASIGNERING AV FÖRORDNINGAR

Lagar och förordningar ska undertecknas och kontrasigneras. Statsrådsförordningar och ministerieförordningar undertecknas av den minister till vars ansvarsområde ärendet hör, och kontrasigneras av föredraganden. Detta ser i *Elektronisk författningssamling* ut så här:

Jord- och skogsbruksminister Jari Leppä

Livsmedelssäkerhetsdirektör Sebastian Hielm

I *Ursprungliga författningar* är layouten denna:

Utrikesminister
Timo Soini

Administrationsdirektör
Ari Rouhe

Av tradition har den föredragande tjänstemannens tjänstebestämmelse skrivits i obestämd form, men ibland ifrågasätts denna praxis med utgångspunkt i olika språkliga regler och rekommendationer. De flesta rekommendationer om formen på titlar gäller användning av titlar i löpande text (bl.a. *Språkriktighetsboken* (2015), *Översättning och språkriktighet* (Reuter 2006), *Myndigheternas skrivregler* (2014), *Språkrådets frågelåda* (på nätet). I de aktuella fallen är det dock fråga om en *signering*.

Det viktigaste i sammanhanget är konsekvens i fråga om formen. Det effektiviserar arbetet, då titlarnas form inte behöver kontrolleras separat i varje enskilt fall. Det är inte möjligt att konsekvent gå in för användning av bestämd form, men det är möjligt att gå in för obestämd form. Den allmänspråkliga trenden går mot användning av obestämd form (Reuter, *Översättning och språkriktighet* 2006, s. 65–66), och nämnden anser att det är bättre att gå i framkant och följa trenden.

Nämnden rekommenderar alltså användning av *obestämd form i titlar vid kontrasignering av förordningar*. Rekommendationen gäller detta specifika fall.

*Statsrådets svenska språk-
nämnd önskar en solig sommar!*

STATSRÅDETS KANSLI